

d) Elmélyítés. Gárdonyi Géza is tanító volt egy ideig. Nagyon szerette ő is a gyermekeket, azért írta ezt a kedves, szép olvasmányt is: Ki szeret benneteket a legjobban? Kit szerettek ti a legjobban? Kinek a csókját csókolják a ti sebeitekre az édesanyák?

III. *Osszefoglalás.* Az olvasmányt újból, most már ismét összefüggően elolvassuk, vigyázva az értelmes olvasásra.

Kérjétek a jó Jézuskát, gyógyítson meg minden sebet, minden beteget, hogy ne legyen az ő születése napján fájdalom a földön.

1946. december 3. hete.

Általános iskola IV. osztály.

A tanítás anyaga: Karácsonyi betlehemesek.

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés.

b) *Athajlás.* A karácsonyi hangulatot váró emberek érzésének felidézése.

c) *Célkitűzés.*

II. *Tárgyalás.* a) Az olvasmány bemutatása.

KARÁCSONYI BETLEHEMESEK.

A nagy magyar síkon, a faluk és tanyák világában beköszöntött a tél. A vastag hótakaró elfog minden hangot, nagy csend van a messze fehérség fölött. Alig látni valakit a szabadban, mert minden élő behúzódott az alacsony házakba; ott tesz-vesz, míg be nem esteledik: akkor összegyűl a ház népe: kicsi, nagy, a tűz köré melegedni és beszélgetni. Néha átjönnek látogatóba a szomszédok, benépesül a kis lakás. Megered a nótá, felcsattan a tréfa, régi történetek frissülnek fel: mondák és mesék ringatják át a lelkeket valami más, boldogabb világba, különösen úgy karácsony táján.

A karácsonyi szokások közé szövődik bele a „betlehem”-mel járó gyermekek énekes házalása is. Előbb összetanulja az előadást öt-hat felserdült fiú, vagy legény: végigpróbálják a hagyományos régi egyházi énekeket, gondosan elkészítik a „betlehemet”, ami vagy kis templomot ábrázol szép színes papírosokból összeragasztva, vagy jászolos istállót állatokkal és a Szent Családdal; felöltözik neki a szerepe szerint angyalnak, huszárnak, bozontos pásztornak, s már ünnepelő estén megkezdik a faluzást.

A házakban alig várja a gyereksereg, hogy fölcsendüljön a havas udvaron a játékosok bejelentő éneke. Az ének hallatára csillogó szemekkel ugrik fel a sok apróság:

— Itt vannak a betlehemesek!

Már is kocogtat valaki az ajtón kívülről, és rekedtes, elváltozott hangon dörmögi:

— Szabad-e betlehemezni?

Amint ajtót nyitnak neki, nagy hetykén beugrik egy cifraöltözetű huszárkatona, karddal kezében, és a házigazda elé állva, kihúzza magát. Ekés köszöntőverset szaval, áldást

kér a házra, annak minden lakójára, és jelenti, hogy beköszöntött a gyermek Jézus ünnepe: a Karácsony. Azután visszamegy az ajtóhoz, kardjával kopog a kinnlevőknek:

— Gyertek be a betlehemmel!

Két ministráló gyereknek öltözött „angyal“ aranykoronával fejükön behozza a kis betlehemet, s mialatt az egyik csönget, felteszik az asztalra. Szép, csillogó készítmény az a kis templom, vagy istállócska. A beléje állított gyentyát meggyújtják, annak világa mellett látni bent a Szent Családot: Szűz Máriát, Szent Józsefet és a jászolba fektetett glóriás Gyermeket. Ismét csöngetnek. A háziak apraja-nagyja letérdel, s a három jövevény elénekli az éneket:

— *Mennyből az angyal, lejött hozzátok...*

Alig fejezik be az éneket, kívülről dörmögés, topogás halatszik, s a huszár kiszól:

— Ki van ott, kint, pásztorok?

Erre belépnek a bundába öltözött pásztorok bajszosan, szakállosan, utolsónak az öreg számadó lép be: bundáját fordítva, szőrivel kifelé vette fel; haja, szakállja hófehér, alig tud az öregségtől vánszorogni. Nagy bot van mindegyiknél, arra támaszkodik az öreg is. A házbeli kicsinyek félni kezdenek tőlük, de nem sokáig, mert a pásztorok csakhamar botjaikra támaszkodva összeállnak, s beszélgetnek. Elmondják, milyen nagy a hideg odakint, milyen messziről jöttek, panaszkodnak a farkasokra, mert megtizedelték nyájaikat. Beszédük egyre álmosodik, nagyokat ásítanak: jó lesz lefeküdni! A szoba padlóján azután szépen sorjában lefekszenek, csak a legöregebb izgomozog még, nem találja helyét, de azután ő is elhelyezkedik s aludni kezd. Csend borul a szobára egy percre. De már is újra csöngetnek. Egy angyal rákezd az ébresztő énekre:

— *Halljátok, ti pásztorok, nagy örömet hirdetek, mert ime megszületett az Isten egyszülött Fia...*

Az egyik pásztor fölserken erre, költögeti a többieket. Újságolja nekik, hogy nagy esemény történt: égi szózatot hallott. Talpraugranak amazok is, csak az öreg alszik még rendületlenül. Süket szegény, nem hallhatta a nagy hírt. Nagy nehezen mégis ráveszik őt is, hogy az angyali híradás szerint Betlehembe kell menniök, mert ott született meg a Megváltó. Nagy botjaikkal tempósan megindulnak. Énekszó mellett körüljárják néhányszor a szobát, majd jelzik, hogy odaértek Betlehembe. Most sorra a kis betlehem elé járulnak, hódolnak a Kisdednek, ajándékot nyújtanak át neki, ami éppen tőlük telik: egy kis fehér báránykát, tejeeskét, sajtockát, faragott játékokat. Azután ismét énekelnek:

— *Dicsőség, mennyben az Istennek...*

Ennek végeztével elbúcsúznak szépen a háziaktól. Majd megkapják ők is az ajándékot, azután énekelve leemelik a betlehemet és kétoldalt fogva magukkal viszik. Már régen becsapódott az ajtó mögöttük, de még sokáig hallatszik énekük, amint tovább haladnak a havas utcán... más ház udvaráig.

b) Az olvasmány által keltett emlékek, élmények megbeszélése.

c) Az egész olvasmányt újból elolvassuk (gondolatrészenkénti tárgyalással.)

d) Elmélyítés. Milyen lélekkel várjuk a Kisded megszületését? Milyen a betlehemezés nálunk?

e) Az olvasmányt mégegyszer, most már ismét összefüggően elolvassuk.

III. Összefoglalás. Az olvasmány tartalmának összefüggő elmondatása. Mi a különbség a nálunk szokásos, és az olvasott betlehemezés között?

Csináljunk otthon kis betlehemet!

Karácsonyi ima.

(Ünnepélyre.)

Jó Jézuskánk e szent estén hallgasd meg a mi imánkat,
Aldásiddal áraszd el édes apánk és anyánkat.

Jutalmazd meg fáradságuk, mellyel minket fölnevelnek,
Enyhítsd gondjuk, aggodalmuk, melyet értünk elviselnek.

Kis Jézuskánk e szent estén hallgasd meg e buzgó imát:
Jutalmazd meg a gyermekek minden igaz pártfogóját.

Aldd meg, akik jólétünkért nemes szívvel munkálkodnak,
Szeretettel, gondossággal, jótettekkel elhalmoznak.

Kisded Jézus, mi gyermekek térden állva esedezünk:

Születésed szent estéjén hallgasd meg e nagy kérésünk:

Egyetértést, szeretetet ültess a magyar szívekbe,

Békességet, boldogságot, könyörgünk Te szent nevedbe!

Kalács.

Öreg vagyok, életemben

Sok jó kalács járt kezemben;

De olyan jót, olyan szépet,

Pehelykönnyút, hófehéret,

Mint amilyent réges-régen

Édesanyám süített nékem,

Soha világéletemben

Se nem láttam, se nem ettem.

Mint a boldog, szép mesében,

Minálunk is úgy ment éppen:

Este későn édesanyám

Lisztet szitált fátyolszítán,

S reggelre — mily tündérvarázs!

Kisült a jó kulcsoskalács,

Sülve szépen ropogósra,

És pirosra, mint a rózsza.

A mesében volt csak párja,

Ha jó szellem parancsára

Tündérerő egy éj alatt

Felszántotta az ugarat,

Felszántotta, bevetette,

Learatta, zsákba szedte,

S reggelre, mint rózsás halom,

Hókalács állt az asztalon.

Lépes méz is, mint a harmat,

Harmat-méze gyenge rajnak,

Hószín sejten átaranyló...

Ahhoz sem lesz több hasonló.

Édesen folyt ajkaimra,

Illatos, mint rózsza szirma.

A virágok illatlelke

Szüzi esőkját rálehelte.

Csókja mézét homlokomra
 Édesanyám ajka nyomta.
 Szemem lángolt, arcom égett;
 Soha annyi édességet.
 Mennyi bűbáj! Képzletben
 Arany madár szállt felettem.
 Dala távolzengő hangja
 Szívem most is megdobbantja..
 Karácsonyi hangulatra...

Vargha Gyula.

1946. december 3. hete.

Általános iskola V. osztály.

A tanítás anyaga: A Dunántúl összefoglalása. Az Alföld és a Dunántúl összehasonlítása.

I. *Előkészítés.* a) *Számonkérés.* A múlt órai anyag számonkérése a szokásos módon. (Rövid kérdésekkel és folytatógos elmondattással.)

b) *Célkitűzés.*

II. *Tárgyalás.* Az összefoglalás és összehasonlítás irányító kérdései a következők lehetnek:

a) *A Dunántúl összefoglalása.* Hazánk melyik területét nevezzük Dunántúlnak? Határold el! Honnan kapta nevét? Mekkora? Hány részre osztjuk felszíne szempontjából? Melyek az Alpok előhegysége? Milyen ezek külseje? Jellemezzük a Magyar-Középhegységet! Melyek a részei? Van-e a Dunántúlon vulkánikus képződmény? Mi a vulkán? Melyek a Dunántúl dombvidékei, alföldi területei?

Milyen a Dunántúl éghajlata? Jellemezzük a csapadék földrajzi elterjedését! Mi a Dunántúl vízrajzának legjellemzőbb sajátossága? Soroljuk el a vidék nagyobb folyóit! Melyek a tavai? Hogyan keletkezett a Balaton? Mit nevezünk durrogásnak, turolásnak, rianásnak?

Mi az oka a Dunántúl változatos és bőséges növényvilágának? Hol találunk erdőségeket? Vannak-e rétek és legelők? Mi terem a hegyek lábánál? Melyek a sík vidékek főterményei? Milyen a Dunántúl állattenyésztése? Van-e szarvasmarha, ló, sertés? Melyek a Dunántúl ásványi termékei?

Kik lakják a Dunántúlt? Hol laknak a magyarok? Hol telepedtek meg a németek? Hol laknak horvátok, vendek, szerbek? Milyen a lakosság vallása? Műveltségi állapota? Mi a lakosság főfoglalkozása? Van-e ipara? Mi táplálja ezt? Melyek főbb iparnemei? Miből épünek a Dunántúl házai? Mivel vannak fűdve?

Melyek a Dunántúl külső és belső kapuvárosai? Vannak-e peremvárosai, átkelőhelyei? Melyek a Dunántúl víziútjai? Milyenek országútjai? Soroljuk el a főbb vasútvonalakat! Autóutakat!

Soroljuk el a Dunántúl vármegyéit, törvényhatósági városait! Mondjuk el a Dunántúl vármegyéinek településeit!